

Darja Mihelič

REZULTATI ANKETE MED PROFESORJI SREDNJIH ŠOL SR SLOVENIJE V LETU 1978

Kot smo napovedali že ob analizi ankete, ki je skušala prikazati stanje in potrebe učiteljev zgodovine na osnovnih šolah SR Slovenije (prim. Darja Mihelič, Rezultati ankete med učitelji zgodovine na osnovnih šolah SR Slovenije v letu 1977, objavljeno v: Zgodovinski časopis 32/1978, št. 1—2, str. 139—141), se je Zgodovinsko društvo za Slovenijo že v mesecu juniju 1978 odločilo razposlati podobne vprašalnike tudi vsem srednjim šolam naše ožje domovine. Ker Zavod SR Slovenije za šolstvo zaradi preobremenjenosti pedagogov v zadnjem mesecu šolskega leta ni želel uradno podpreti take ankete, se je Zgodovinsko društvo za Slovenijo lotilo te akcije na lastno pest. Menimo namreč, da je zlasti v času, ko se izdelujejo načrti za prvo in drugo fazo usmerjenega izobraževanja, ki obeta v marsičem spremeniti značaj predmeta »zgodovina« v srednji šoli, za nas zelo važno poznavanje strukture srednješolskih profesorjev zgodovine. Ta bo namreč predvidoma postala splošnejši, globalnejši in zahtevnejši predmet tako za učenca kot za profesorja.

Odziv na poslane vprašalnike je bil pri srednjih šolah občutno slabši kot pri osnovnih. Na 214 poslanih anketnih listov (od tega 36 ali 17 % gimnazijam) smo dobili 73 (malo nad 34 %) odgovorov. Trije od njih so le sporočali, da na šoli nimajo posebnega, stalno nastavljenega profesorja za zgodovino, tako da smo dejansko prejeli izpolnjene vprašalnike le od 70 šol (od tega so jih 14, t. j. 20 % izpolnile gimnazije). Pravici na ljubo naj priznamo, da je dobra tretjina prejetih izpolnjenih anketnih listov precej manj, kot smo se nadejali. Prepričani pa smo, da je vsak začetek težak, pa bodo morda zato naslednje ankete, ki jih bomo skušali izvajati v rednih časovnih razmakih, našle na večji odmev. Če bi si s tem zagotovili razmeroma številno, redno sodelovanje pedagogov, bi seveda lahko vprašalnike tematsko razširili in skušali iz njih poizvedeti tudi za konkretne težave in probleme, s katerimi se srečujejo profesorji zgodovine na srednjih šolah pri vsakodnevnem delu.

Odstotek prejetih izpolnjenih vprašalnikov je sicer res prenizek za sploševanje, vendar pa bomo skušali iz odgovorov potegniti nekaj splošnejših zaključkov. Število odgovorov, ki smo jih prejeli na različna vprašanja, malenkostno niha, ker nekatere šole oz. profesorji niso odgovorili na prav vsa zastavljena vprašanja. Pogosto so predstavljal problem tudi vprašalniki, kjer je po več profesorjev vzlic naši prošnji odgovarjalo na vprašanja skupno na enem samem listu.

Vprašalnik so izpolnjevale različne šole: od gimnazij, najrazličnejših poklicnih šol, srednjetehtniških, gostinskih, zdravstvenih ipd. do pedagoških in vzgojiteljskih. Na vprašanje o tem, ali deluje na šoli aktiv zgodovinarjev, je pozitivno odgovorila dobra tretjina šol (24 šol ali 34 %), medtem ko ima zgodovinski krožek 21 (30 %) šol, ki so nam vrnille izpolnjene vprašalnike. Aktivni in krožki bodo po reformi predmeta »zgodovina« pot, po kateri bomo lahko poskušali vzbujati zanimanje dijakov in popestriti njihovo znanje. Da bi izvedeli, kakšne so možnosti pedagogov, da se na delavnem mestu seznanijo s strokovno periodično literaturo, smo šole povprašali po strokovnih revijah s področja zgodovine, na katere so naročene. Odgovori na to vprašanje so pokazali, da kar dobra tretjina šol (24 šol ali 34 %) nima naročene niti ene od historičnih revij, ki smo jih našeli v vprašalniku (Zgodovinski časopis, Kronika, Časopis za zgodovino in narodopisje, Prispевki za zgodovino delavskega gibanja, Jugoslovanski istorijski časopis, Pouk zgodovine). Opozorimo naj, da je odstotek naročnikov na zgodovinsko strokovno periodiko med srednjimi šolami, sodeč po prejetih odgovorih, bistveno slabši kot pri osnovnih šolah. Da pa bi se dalo število naročnikov med srednjimi šolami povečati, kažejo dopisi nekaterih šol, ki so nas v zvezi z odgovori na vprašalnik prosile za informacije, kje in kako bi se lahko naročile na našete revije. Med 46 šolami, ki imajo naročeno vsaj po eno historično revijo, ima največ naročnikov Zgodovinski časopis (32 ali 70 %), sledita pa mu Kronika in Pouk zgodovine s po 21 (46 %) naročniki. Prispevke za zgodovino delavskega gibanja ima naročene 14 (30 %) šol, Jugoslovanski istorijski časopis 8 (17 %), Časopis za zgodovino in narodopisje pa le 5 (11 %) šol.

Na nadaljnja vprašanja, ki so zadevala pedagoge srednjih šol SR Slovenije, smo prejeli odgovore 121 profesorjev zgodovine. Medtem ko je med osnovnošolskimi učitelji zgodovine nad dve tretjini žensk, je med profesorji zgodovine na srednjih šolah žensk le nekaj nad polovico (64 ali 53 %), moških pa je 57 ali 47 %. Na vprašanje o letnici rojstva, ki smo ga zastavili v anketi, smo prejeli 117 odgovorov. Slika starostne strukture, ki jo kažejo izpolnjeni anketni listi, je naslednja: 3 profesorji (3 %) imajo 60 do 70 let (najstarejši od njih 67 let), od 50 do 60 let ima 21 (18 %) srednješolskih profesorjev zgodovine, od 40 do 50 let ima 29 (25 %), od 30 do 40 let pa 28 (24 %) pedagogov; tudi na srednjih (kot na osnovnih) šolah je izredno visok odstotek profesorjev iz najmlajše skupine od 20 do 30 let starosti. Takih je pri srednjih šolah 36, kar znaša 31 %. Ker je najmlajši profesor star 24 let, to pomeni, da ta odstotek pedagogov zajema le sedem letnikov rojstva od 1948 do 1954. Glede izobrazbene strukture lahko po izpolnjenih odgovorih na to vprašanje (120) ugotovimo, da ima velika večina profesorjev zgodovine na srednjih šolah (108 ali 90 %) visoko izobrazbo, 10 profesorjev (8 %) ima višjo, 2 (2 %) pa le srednjo izobrazbo. Profesorji iz najmlajše starostne skupine imajo razen enega z višjo, vsi visoko izobrazbo. Da pa ta izobrazbena stopnja ni nujno dosežena na področju zgodovine, kažejo odgovori o smeri študija profesorjev zgodovine. Kot samostojno skupino omenja zgodovino slaba četrtina (28 ali 24 %) anketiranih, ki so odgovorili na to vprašanje (115). Kot predmet vpisan pod A se zgodovina pojavlja v 44 (38 %) primerih, in sicer 19-krat (17 %) v zvezi s sociologijo, 16-krat (14 %) z geografijo, 4-krat (3 %) v zvezi z umetnostno zgodovino, po 1-krat pa s slovenščino oz. nemščino; v treh primerih (3 %) predmet, vpisan pod B ni omejen. Kot drugi predmet nastopa zgodovina v študijskih skupinah v 25 (22 %) primerih: največkrat, 20-krat (17 %) v povezavi z geografijo, 2-krat (2 %) z umetnostno zgodovino, po 1-krat pa z arheologijo, etnologijo in slovenščino. V treh primerih (3 %) srečamo zgodovino vpisano na tretjem mestu, dvakrat ob zemljepisu in etnologiji, enkrat pa ob zemljepisu in sociologiji. Kar v 15 (13 %) slučajih — pri čemer gre v petih primerih za pedagoge mlajše od 30 let — učijo zgodovino profesorji, usposobljeni za druge stroke: v treh (3 %) diplomirani sociologi, v štirih (3 %) izvedenci za skupine, kombinirane s sociologijo (ta nastopa 2-krat v zvezi z geografijo, po 1-krat pa s filozofijo oz. nemščino). V enem primeru uči zgodovino diplomiran arheolog, v štirih (3 %) diplomiran geograf, v treh (3 %) pa celo diplomiran ekonomist (!). 101 profesor je navedel ustanovo, kjer je dobil kvalifikacijo za pouk zgodovine na srednji šoli. V 92 (91 %) primerih je to filozofska fakulteta, v 7 (7 %) pedagoška akademija, v 2 (2 %) pa Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo. Dva (2 %) od teh anketiranih profesorjev sta to usposobljenost dosegla že med 1930 in 1940. (prvi 1937), 6 (6 %) med 1940 in 1950, 24 (24 %) med 1950 in 1960, 21 (21 %) pedagogov je kvalifikacijo za poučevanje pridobilo med 1960 in 1970, medtem ko je kar 48 (48 %) profesorjev končalo študij v letih med 1970 in 1978. Strokovni izpit je opravilo 85 (70 %) profesorjev zgodovine, od tega 4 (5 %) med 1940 in 1950 (prvi 1947), 22 (26 %) med 1950 in 1960, 23 (27 %) med 1960 in 1970, največ, 30 (35 %) profesorjev, pa je naredilo strokovni izpit med 1970 in 1978. Pripomnimo naj, da je med profesorji z opravljenim strokovnim izpitom le 9 mlajših od 30 let. Vprašanje po stažu poučevanja zgodovine na srednji šoli je razkrilo naslednjo sliko: pred 1940 je začel poučevati le en pedagog (1939), 8 (7 %) od 113 prejetih odgovorov) jih je nastopilo proforsorski poklic med 1940 in 1950, 23 (20 %) med 1950 in 1960, 29 (26 %) med 1960 in 1970, največ, 52 (46 %), pa spet v letih od 1970 do 1978. Obremenjenost profesorjev zgodovine nam kaže število oddelkov, v katerih poučuje posameznik zgodovino, oz. število tedenskih ur zgodovine, ki odpadejo na profesorja. Na ti dve vprašanji smo prejeli odgovore 111 pedagogov. Od teh učijo 4 (4 %) zgodovino v enem, 18 (16 %) v dveh oddelkih, v treh oddelkih poučuje 11 (10 %) profesorjev, v štirih oz. petih 12 (11 %) profesorjev, v šestih 9 (8 %) pedagogov, v sedmih oz. osmih oddelkih poučuje zgodovino po 8 (7 %) zgodovinarjev, v devetih 5 (5 %), v desetih 14 (13 %), v enajstih 6 (5 %), v dvanajstih oddelkih poučuje zgodovino en sam profesor, v štirinajstih 2 (2 %), eden pa poučuje zgodovino celo v šestnajstih oddelkih. V povprečju uči posameznik zgodovino v 5,9 (pri profesorjih najmlajše starostne skupine znaša ta povpreček 6,4) oddelka. Slika zaposlenosti zgodovinarjev glede števila učnih ur je naslednja: dve uri tedensko učijo zgodovino 3 (3 %) profesorji, tri ure le eden, štiri ure 5 (5 %) profesorjev, pet ur 6 (5 %), šest ur 9 (8 %) profesorjev, sedem ur tedensko poučuje zgodovino en sam pedagog, osem ur 4 (4 %), devet ur 5 (5 %), deset ur 6 (5 %), 4 (4 %) profesorji poučujejo zgodovino enajst, 5 (5 %) dvanajst ur tedensko, po 3 (3 %) trinajst oz. štirinajst ur, petnajst ur na teden učijo zgodovino 4 (4 %) profesorji, šestnajst oz. sedemnajst ur 3 (3 %), osemnajst ur 6

(5 %), 5 (5 %) profesorjev uči zgodovino dvajset, po 6 (5 %) enaindvajset oz. dva-
indvajset ur na teden, 7 (6 %) jih uči triindvajset ur, 4 (4 %) štiriindvajset ur,
2 (2 %) petindvajset ur, šestindvajset ur tedensko poučuje zgodovino 6 (5 %) pro-
fesorjev, osemindvajset ur eden, devetindvajset ur 2 (2 %), en profesor pa poučuje
zgodovino celo dvaintrideset ur tedensko. V povprečju torej uči posameznik 14,8 ur
na teden, medtem ko znaša ta povpreček pri profesorjih pod 30 let 14,6 ur. Anketa
je zastavila tudi vprašanje, kateri predmet poučujejo profesorji poleg zgodovine.
V 25 (21 % od 121 prejetih odgovorov) primerih (11-krat gre tu za profesorje, ki
še niso izpolnili 30 let) je edini predmet, ki ga anketirani učijo, zgodovina. Kot
drugi učni predmet pa se od 96 primerov, ki omenjajo različne kombinacije zgo-
dovine z ostalimi predmeti, v zvezi z njo največkrat pojavlja samoupravljanje
s temelji marksizma (61-krat ali 64 %, v 19 primerih gre tu za profesorje pod 30
let starosti), zemljepis (37-krat ali 39 %, od tega 6-krat pri najmlajši skupini pro-
fesorjev), sledi zgodovina umetnosti (4 primeri ali 4 %, od teh profesorjev je eden
mlajši od 30 let), v po 3 slučajih (3 %), od katerih je spet eden iz najmlajše sku-
pine pedagogov, filozofija oz. organizacija, po 2-krat (2 %) poučuje zgodovinar še
sociologijo, slovenščino, obrambo in zaščito, korespondenco oz. strojepisje (tudi pri
teh skupinah srečamo 2-krat profesorja pod 30 leti), po 1-krat pa etiko, politično
ekonomijo, nemščino oz. zdravstveno vzgojo. Med anketiranimi, ki so odgovorili
na anketo, je 60 (50 %) članov Zgodovinskega društva za Slovenijo, 18 od teh jih
še ni dopolnilo 30 let. 74 profesorjev (61 %) se je vsaj enkrat udeležilo seminarjev
za dopolnilno izobraževanje profesorjev (od teh je le 14 pedagogov mlajših od 30
let): 5 (7 %) jih je takim seminarjem prisostvovalo enkrat, 8 (11 %) dvakrat, 5
(7 %) trikrat, 6 (8 %) štirikrat, 4 (5 %) profesorji so bili na seminarjih petkrat,
eden sedemkrat, 2 (3 %) osemkrat, po eden enajstkrat oz. štirinajstkrat, 2 (3 %) profesorja sta se seminarjev udeležila dvajsetkrat, 39 (53 %) pedagogov pa se je
seminarjev udeležilo, niso pa navedli, kolikokrat. Zborovanjem slovenskih zgo-
dovinarjev je vsaj enkrat prisostvovalo 71 (59 %) anketiranih profesorjev, ki so
vrnili izpolnjene vprašalnike. V 16 primerih gre tu za profesorje, ki še niso stari
30 let. Največ pedagogov se je udeležilo le enega zborovanja (19 ali 27 %), 13
(18 %) dveh zborovanj, 9 (13 %) treh, štirih zborovanj slovenskih zgodovinarjev
se je udeležilo 5 (7 %) profesorjev zgodovine, petih 4 (6 %), desetih oz. šestnajstih
pa po eden. 19 (27 %) profesorjev se je zborovanj udeležilo, niso pa navedli, koli-
kokrat. Predzadnje in zadnje vprašanje ankete sta imeli za cilj ugotovitev, v koliki
meri so profesorji zgodovine na srednji šoli seznanjeni s strokovno zgodovinsko
periodiko in koliko si lahko z njo pomagajo pri svojem delu v šoli. Tri četrtine
profesorjev (92 ali 76 %) je omenilo, da spremlja vsaj po eno od že prej omenje-
nih strokovnih revij (najmlajša skupina profesorjev je tu zastopana v 29 primerih).
Od teh jih največ (73 ali 79 %) pozna Zgodovinski časopis (25 od teh profesorjev
je mlajših od 30 let), 42 (46 %) Kroniko, 36 (39 %) profesorjev spremlja Prispevke
za zgodovino delavskega gibanja, 32 (35 %) Pouk zgodovine, Časopis za zgodovino
in narodopisje redno bere 23 (25 %) pedagogov, Jugoslovanski istorijski časopis
pa pozna 18 (20 %) anketiranih. Da jim pri rednem delu pomaga katerakoli od zgo-
raj omenjenih revij, je omenila le polovica (62 ali 51 %) profesorjev, med katerimi
jih je le 18 iz najmlajše starostne skupine. Kot revije, na katere se lahko pri
pouku opro, so največkrat omenili Zgodovinski časopis (37 takih odgovorov ali
60 %, v 14 primerih gre za učitelje pod 30 leti), sledi Pouk zgodovine, ki nudi
pomoč pri delu 23 (37 %) profesorjem, na Prispevke za zgodovino delavskega gi-
banja se pri poučevanju opira 13 (21 %) anketiranih, na Kroniko 9 (15 %), na
Jugoslovanski istorijski časopis 5 (8 %) srednješolskih profesorjev, na Časopis za
zgodovino in narodopisje pa le 2 (3 %).

Pri vprašanjih, ki zadevajo profesorje zgodovine, je kakor že pri osnovnih
šolah, tudi pri srednjih opazno, da so v tem poklicu v veliki meri zastopani raz-
meroma mladi kadri. Na mestih profesorjev v srednjih šolah še vedno najdemo
precej ljudi, ki za to delo niso usposobljeni, ampak so strokovnjaki za druge stro-
ke. Čeprav je slika obremenjenosti srednješolskih profesorjev s poučevanjem so-
rodna tisti na osnovnih šolah, pa je vprašalnik pokazal, da so pedagogi srednjih
šol po povprečnem številu oddelkov in po povprečnem številu učnih ur zgodovine
celo nekoliko bolj obremenjeni kot tisti na osnovnih šolah. To gre morda tudi na
račun dejstva, da osnovnošolski učitelji razmeroma večkrat poučujejo ob zgodovini
še vrsto drugih predmetov. Tudi ta anketa je (kot že osnovnošolska) razkrila
skromen obisk na seminarjih za dopolnilno izobraževanje in na zborovanjih slo-
venskih zgodovinarjev, ki se jih več kot tretjina profesorjev sploh ne udeležuje.
Pereč problem je tudi majhno zanimanje profesorjev za periodična strokovna

glasila. Odstotek tistih pedagogov, ki spremljajo vsaj po eno zgodovinsko revijo, je pri srednjih šolah celo nižji kot pri osnovnih, saj skoraj četrtina profesorjev na srednjih šolah ne zasleduje tekočega strokovnega tiska. S historičnimi revijami si pri delu v šoli pomaga samo polovica pedagogov, ki so izpolnili vprašalnike. To morda kaže na eni strani na preobremenjenost profesorjev na srednjih šolah, na drugi strani pa je problem gotovo tudi v tem, da so revije zaenkrat premalo prilagojene potrebam srednješolskih profesorjev. Anketa je pokazala, da je med profesorji najbolj poznana, prebirana in uporabljana revija Zgodovinski časopis. Vsekakor bo potrebno približati šoli tudi druge revije in prilagoditi nekatere članke njenim zahtevam; vse to pa bi bilo mogoče izvesti le ob sodelovanju samih šol in pedagogov.

Pri pretresu vprašalnikov nas je zanimalo, ali skupina profesorjev, ki so mlajši od 30 let in opravljajo ta poklic šele razmeroma kratek čas, v kakem vprašanju bistveno odstopa od slike, ki jo daje pretres vprašalnikov za vse pedagoge naših srednjih šol. Profesorji v tej skupini predstavljajo skoraj tretjino celotnega števila pedagogov, od katerih smo prejeli izpolnjene vprašalnike. Kot smo že ugotovili, imajo razen enega vsi visoko izobrazbo. Podatek, da jih je tako malo opravilo strokovni izpit, gre razlagati z dejstvom, da so šele pred kratkim nastopili ta poklic, medtem ko je za izpit potrebna določena doba prakse. Število oddelkov je pri njih nekoliko nad povprečjem, medtem ko se število učnih ur zgodovine pri njih ujema s povprečnim. Pedagogi iz te starostne skupine predstavljajo skoraj polovico tistih profesorjev, ki poleg zgodovine ne poučujejo nobenega drugega predmeta. Njihovo članstvo v Zgodovinskem društvu za Slovenijo je v skladu s povprečjem. Razmeroma nizka udeležba na seminarjih za dopolnilno izobraževanje, kakor tudi na zborovanjih slovenskih zgodovinarjev, gre gotovo tudi na račun kratke dobe poučevanja, ki jo ima ta skupina pedagogov za seboj. Nadpovprečno pogosto so omenjeni pri spremljanju strokovnih glasil, pač pa jih nekaj manj ta glasila uporablja pri rednem delu. Razkorak med zadnjima vprašanjema opozarja, da revije profesorjem ne nudijo potrebne pomoči pri delu; ta problem bo v bodoče nujno potrebno rešiti ob aktivnem sodelovanju pedagogov.

PRIMERJAVA NEKATERIH PROCENTUALNIH PODATKOV OSNOVNIH IN SREDNJIH ŠOL

	Osnovne šole %	Srednje šole %	Profesorji srednjih šol do 30 let %
Prejeti odgovori na vprašalnike	70	34	
Šola ima aktiv zgodovinarjev	18	34	
Šola ima zgodovinski krožek	48	30	
Šola naroča strokovno literaturo	80	66	
Struktura zaposlenih: moški	30	47	47
ženske	70	53	53
pod 30 let	32	31	
Izobrazba: visoka	8	90	97
višja	74	8	3
srednja	18	2	—
Pridobitev izobrazbe na fakulteti	18	93	97
na pedagoški akademiji	82	7	3
Pedagogi, usposobljeni po 1970	50	48	
Opravili strokovni izpit	71	70	25
Strokovni izpit, opravljen po 1970	37	46	
Povprečno število oddelkov na pedagoga	5,7odd.	5,9odd.	6,4odd.
Povprečno število učnih ur na pedagoga	11,7ur	14,8ur	14,6ur
Članstvo v Zgodovinskem društvu	27	50	50
Obiskovalci seminarjev za dopolnilno izobraževanje	62	61	39
Obiskovalci zborovanj zgodovinarjev	42	59	44
Bralci strokovnih revij	80	76	81
Revije uporabljajo pri delu v šoli	59	51	50